

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»,
КАФЕДРА КРИМІНАЛІСТИКИ

СУЧАСНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИКИ, СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції

3 грудня 2020 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

УДК 343«312»(063)
С 91

Відповідальні редактори ***А. І. Черемнова, Л. С. Белік***

Рекомендовано до друку Вченою радою
Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз
(протокол № 7 від 2 грудня 2020 року)

Матеріали подано в авторській редакції

С 91 Сучасні питання криміналістики, судової експертизи та кримінального процесу : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 3 грудня 2020 року) / відп. ред. А. І. Черемнова, Л. С. Белік. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 310 с.

ISBN 978-966-992-321-9

У збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні питання криміналістики, судової експертизи та кримінального процесу» розкриті актуальні питання криміналістики, судово-експертної діяльності та кримінального процесу.

Збірник розраховано на наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, судових експертів, співробітників судових та правоохоронних органів, а також осіб, які цікавляться проблемами та перспективами розвитку криміналістики, судової експертизи та кримінального процесу.

УДК 343«312»(063)

ISBN 978-966-992-321-9

© Одеський науково-дослідний
інститут судових експертиз, 2020

ефективної доказової бази з метою об'єктивного та повного розслідування. НСРД в зазначеному контексті покликані оптимізувати досудове слідство. Формування ефективного алгоритму проведення зазначеної НСРД дозволить отримати якісні та достатні порівняльні зразки.

Перелік використаних джерел

1. Тимченко, О. В., Чихун В. І. Удосконалення тактики негласного отримання порівняльних зразків дактилоскопічного та біологічного походження. *Вісник ОДНІСЕ*. Вип. 2 (2018). С. 59–67.

2. Погорецький М. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1(5). С. 270–276.

3. Скулиш, Є. Д. Система негласних слідчих (розшукових) дій за кримінальним процесуальним кодексом України. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2012. Вип. 618. Правознавство. С. 108–114.

УДК 343.983.25

Юнку Інна Іванівна

Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України,
аспірантка кафедри криміналістики та психології
Одеського державного університету внутрішніх справ,
провідний юрисконсульт юридичного відділу

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК ЗІ ЗЛОМОМ

USE OF SPECIAL KNOWLEDGE WHEN INVESTIGATING BURGLARY

Розслідування будь-яких злочинів, у тому числі і крадіжок, потребує спеціальних знань. Водночас базових знань слідчого у галузі криміналістики, судової медицини, психіатрії та

інших наук зазвичай недостатньо для виконання завдань, що виникають під час розслідування. З усіх існуючих видів злочинів майже половина припадає на крадіжки. При цьому більше половини крадіжок є не розкритими. Саме тому, можна стверджувати, що злочини цієї категорії є доволі поширеними і такими, що складно розкриваються. Основною причиною є недосконалість методики їх розслідування, у тому числі й щодо використання спеціальних знань.

Під час розслідування крадіжок зі зломом майже завжди виникає необхідність використання спеціальних знань, якими не володіють особи, що здійснюють досудове розслідування таких кримінальних проваджень. Правовою підставою використання таких спеціальних знань у ході розслідування крадіжок зі зломом є норми кримінально-процесуального законодавства України.

Дослідженню ролі і місця спеціальних знань під час розслідування крадіжок приділили увагу такі відомі вчені, як М. М. Баранов, В. П. Борисов, В. Є. Жарський, С. С. Степінчев.

Тому, метою цієї статті є виокремлення спеціальних знань, що використовують під час розслідування крадіжок зі зломом, а також визначення кола експертиз, які призначають під час цього розслідування, та особливостей їх проведення.

Досліджуючи питання щодо використання спеціальних знань під час розслідування злочинів зі зломом, передусім доцільно визначитися з поняттям «спеціальні знання». Тлумачення терміна «спеціальні знання» у кримінально-процесуальному законодавстві України відсутнє, що дає можливість вносити свої пропозиції по визначенню його змісту. Спеціальні знання – це категорія, що означає таку сукупність знань, з якою учасники процесу доказування, як правило, не знайомі. У тлумачному словнику української мови «спеціальний» визначено як «призначений винятково для кого, чого-небудь; який має особливе призначення» [1, с. 24].

На думку Г. І. Грамовича, «спеціальними є наукові знання, вміння та навички в окремій галузі людської діяльності (у тому числі знання в галузі матеріального і процесуального права),

що одержані в результаті цілеспрямованої професійної підготовки та досвіду роботи, використовуються з метою збирання доказової та орієнтуючої інформації про злочинне діяння, сприяють розробці технічних засобів і прийомів роботи з доказами та встановленню вагомих обставин, що мають значення для справи» [6, с. 12].

Найбільш вдалим визначенням цього поняття є визначення В. К. Лисиченка та В. В. Циркаля: «...це не загальновідомі в судочинстві наукові, технічні та практичні знання, набуті у результаті професійного навчання чи роботи за певною спеціальністю особою, яку залучили як спеціаліста чи експерта з метою допомоги слідчому чи суду при з'ясуванні обставин справи або надання висновків з питань, для вирішення яких потрібне їх використання» [8, с. 22].

Основною метою використання спеціальних знань є отримання за їхньою допомогою доказів, іншої інформації, що має значення для вирішення кримінального провадження. Це може бути допомога у збиранні та дослідженні доказів (зокрема, слідів, речових доказів), побудова версій, планування розслідування, перевірка доказів, обрання тактики слідчих (розшукових) дій [4, с. 30].

Суб'єктами застосування спеціальних знань є слідчий, спеціаліст і експерт. Зазначені особи повинні бути незацікавленими у результатах кримінального провадження. Це слугує гарантією об'єктивності їхньої діяльності та вірогідності отриманих даних щодо певного конкретного кримінального провадження. Необхідно зазначити, що слідчий може використовувати спеціальні знання як безпосередньо, так і опосередковано. Опосередкованість використання спеціальних знань пов'язана зі зміною характеру функцій слідчого. Наприклад, під час проведення загального обсягу слідчих дій слідчий є особою, що здійснює дії, то під час проведення експертиз слідчий переважно виконує функції організації, контролю та фіксації, вчиняючи певні дії, як зазначають А. В. Дулов і П. Д. Нестеренко [7, с. 249].

Під час проведення слідчих (розшукових) дій слідчий повинен вирішити певні проблемні питання, які виникають у процесі розслідування кожного конкретного кримінального провадження, а саме: що шукати, де шукати, як фіксувати та вилучати, який інформаційно-доказовий потенціал містять у собі знайдені докази і яким чином їх використовувати у процесі доказування. Найчастіше слідчий не знає про інформаційно-доказовий потенціал слідів, які, на перший погляд, здаються йому абсолютно звичними у певній обстановці, а також не має достатніх знань про джерела, що містять інформацію про злочинну подію й особу злочинця.

Спеціаліст, який бере участь у слідчих (розшукових) діях, може іноді виявити предмети, сліди, що мають значення для розслідування, але залишилися поза увагою слідчого. Участь спеціаліста підлягає повній та точній фіксації у протоколі слідчої (розшукової) дії: вказується зміст його діяльності, які матеріально-технічні засоби застосовувалися та результат їх застосування [3, с. 242].

Залучення спеціалістів – це не лише доцільна форма застосування спеціальних знань і технічних засобів під час провадження слідчих (розшукових) дій, але й гарантія якісного та ефективного виконання слідчим усього спектра своїх професійних обов'язків у конкретних умовах. Особиста участь спеціаліста в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій – це необхідність грамотного використання спеціальних знань із різних галузей науки й техніки з метою якісного розкриття та розслідування злочину [2, с. 56].

Спеціальні знання під час розслідування крадіжок зі зломом використовують у таких формах, як безпосередньо слідчим під час досудового розслідування; при проведенні судових експертиз та за участю спеціаліста під час проведення слідчих дій. Особливо важливе значення при розслідуванні крадіжок зі зломом, має використання спеціальних знань слідчим або спеціалістом під час огляду місця події та проведення судових експертиз.

Огляд місця події під час розслідування крадіжок зі зломом необхідний для ретельного вивчення місця проникнення у приміщення (чи сховище), де можуть знаходитися сліди рук, знарядь зламу, взуття, окремі волокна тканини від одягу злочинця або загублені ним предмети. При огляді місця події, необхідно враховувати, що злочинці долаючи перепони на своєму шляху дуже часто ушкоджують частини тіла (руки, ноги, плечі та ін.), і за плямами крові, виявленими на місці злочину можна у подальшому встановити її групу. Інформативне значення також має і потожирова речовина на пальцях, та відбитки самих пальців, сліди яких після вилучення надають на експертизу [5, с. 258].

Розслідуючи крадіжки зі зломом необхідно проводити різні експертизи. Наприклад М. В. Салтевський, ці експертизи поділяв на дві групи:

- призначені для ідентифікації злочинця, знарядь злочину, взуття, транспортних засобів (або їх частин), дослідження способу подолання перешкод, укриття сховищ (дактилоскопічна, трасологічна експертизи тощо);
- призначені для дослідження викраденого майна (експертиза матеріалів, речовин і виробів, товарознавча, молекулярно-генетична, імунологічна, цитологічна експертизи тощо) [10, с. 480].

За допомогою трасологічних досліджень вирішуються питання, пов'язані з ототожненням конкретної людини чи предмета, встановленням по слідах спільної групової належності кількох порівнюваних об'єктів чи належності одного об'єкта до певної групи об'єктів, а також виявленням просторово-часових і причинно-наслідкових зв'язків між наявними слідами та подією, що розслідується [12, с. 154].

Об'єктами трасологічних експертиз при розслідуванні крадіжок зі зломом є сліди рук (пальців, долонь), ніг та взуття людини, сліди транспортних засобів (які злочинці залишили тікаючи з місця злочину); сліди знарядь злому та інструментів, зачинюючі та контрольні пристрої (замки, пломби та ін.) тощо.

Дактилоскопична експертиза у справах про крадіжки обов'язково передбачає перевірку виявлених слідів за дактилообліками (її результати можуть бути як позитивними, так і негативними, зокрема через відсутність відбитків чи відтисків слідів у базі даних). Дактилоскопичною експертизою слідів пальців та долонь рук людини можуть бути вирішені такі питання: чи є на предметах, що вилучені з місця події, сліди папілярних візерунків пальців рук (долонь); чи придатні сліди папілярних візерунків на предметі, що вилучений з місця події, для ототожнення людини, що їх залишила.

Судово-трасологічною експертизою слідів знарядь злочину та інструментів можуть бути вирішені такі питання: з якого боку перешкоди (внутрішнього чи зовнішнього) вчинено її злочин; унаслідок яких дій (розріз, розлом, розруб, розпилювання, свердління тощо) залишені сліди, виявлені на місці події; унаслідок яких дій розділено предмет, частини якого вилучені з місця події; в якій послідовності і яким знаряддям (інструментом) залишені сліди на предметі, що вилучений з місця події; чи не залишені сліди, виявлені на місці події, знаряддям (інструментом), що вилучений у підозрюваного.

Для проведення судово-трасологічної експертизи надсилають фрагменти предметів зі слідами, що вилучені з місця події, та знаряддя злочину чи інструменти, вилучені в підозрюваного. В тих випадках, коли на місці події неможливо з якихось причин вилучити в натурі фрагмент предмета разом з виявленим слідом, з таких слідів можуть бути отримані моделі (зліпки, відбитки, копії), які й надсилаються на експертизу замість слідів-оригіналів.

При судово-трасологічних дослідженнях замків вирішуються такі питання: чи справний механізм замка (навісного, врізаного, прирізного та ін.), вилученого на місці події; чи може бути відчинений сторонніми предметами (відмичками, підібраними чи підробними ключами) замок, вилучений з місця події; чи був відчинений сторонніми предметами (відмичками, підібраними чи підробними йми ключами) замок, вилуче-

ний з місця події; чи був відчинений вилучений з місця події замок будь-яким ключем (відмичкою) з-поміж вилучених у підозрюваного; яким способом та за допомогою яких знарядь (інструментів) учинений злом замка, вилученого з місця події; чи не вчинений злом замка, вилученого з місця події, знаряддям (інструментом), вилученим у підозрюваного; з якого боку (зовнішнього чи внутрішнього) вчинений злом (відчинення) замка, вилученого з місця події.

Експертиза матеріалів, речовин і виробів дозволяє встановити спільну родову (групову) належність порівнюваних об'єктів. Зокрема, за допомогою цієї експертизи, як зазначають вчені, у тому числі і Б. В. Романюк, можна встановити однорідність (чи неоднорідність) викрадених речовин (наприклад, фарб, продуктів), виявлених у підозрюваних осіб, і зразків, вилучених під час огляду, обшуку, виїмки [9, с. 112].

При експертизі матеріалів, речовин і виробів вирішуються питання: чи є на предметі-носії (зазначається, на якому саме) сторонні волокна-нашарування (мікрочастинки волокон), яка їх природа; чи були в контакті дані предмети одягу (інші об'єкти волокнистої природи); чи є клаптик тканини, знайдений на місці події, частиною даного предмета одягу.

За допомогою судово-товарознавчої експертизи можна визначити групову належність промислових або продовольчих товарів, час, спосіб виготовлення товару; встановити підприємство-виготовлювач, характер і механізм утворення дефектів товару та їхній вплив на його вартість. Тобто, у межах експертизи експерт вирішує питання про належність предметів до певного виду товару, їх сорт, якість, вартість, місце та час виготовлення, відповідність стандарту тощо [11, с. 653].

При судово-товарознавчих дослідженнях вирішуються такі питання: чи належить конкретний об'єкт до певної партії товарів; чи не виготовлені представлені вироби з одного й того ж самого матеріалу; чи в один спосіб виготовлені вироби.

Підбиваючи підсумок, слід зазначити, що успіх у розслідуванні справ про крадіжкам зі зломом багато в чому

залежить від експертних досліджень. І навпаки – недооцінка ролі експертних досліджень під час розслідування крадіжок зі зломом і недостатня обізнаність працівників слідчих органів з досягненнями експертної практики негативно позначаються на розслідуванні таких справ.

Перелік використаних джерел

1. Гончаренко В. Г. Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні. *Вісник Академії адвокатури*. 2017. Вип. 9. С. 22–32.
2. Бондаренко О. О. Залучення експерт до участі в кримінальному провадженні. *Судоустрій і судочинство в Україні*. 2019. № 5. С. 54–59.
3. Власова Г. П., Калачова О. М., Кощинець В. В., Соколова Я. А., Щербакова Г. В. Актуальні питання призначення і проведення експертизи в Україні : наук. посіб. Київ : Національна академія прокуратури України, 2014. 320 с.
4. Варненко Ж. В. Процесуальний порядок призначення судової експертизи в кримінальному процесі. *Судоустрій і судочинство в Україні*. 2019. № 4. С. 22–32.
5. Гончаренко В. Г. Експертизи у судовій практиці. *Право*. 2019. № 6. С. 254–264.
6. Грамович Г. И. Тактика использования специальных знаний в раскрытии и расследовании преступлений : учеб. пособ. Минск : МВШ МВД СССР, 1987. 66 с.
7. Дулов А. В. Тактика следственных действий. Минск : Вышэйша школа, 1971. 272 с.
8. Лисиченко В. К. Використання спеціальних знань у слідчій і судовій практиці. К., 2018.
9. Романюк Б. В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві : монографія. К. : НАВСУ, 2019. 196 с.
10. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. К. : Кондор, 2017. 588 с.
11. Сафонов Г. М. Настільна книга слідчого. М. : Держ. изд. юрид. лит., 2018. 874 с.
12. Філіппов А. Г. Можливості підвищення ефективності судових експертиз в рас проходженні злочинів. *Праці вищої школи МВС СРСР*. 1972. Вип. 34. С. 152–159.

Черемнова Антоніна Іванівна, Яковлева Єлизавета Олександрівна	
ЗАВДАННЯ, ОБ'ЄКТИ ТА ПИТАННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ГАЛУЗІ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ	277
Чихун Володимир Ігорович, Тимченко Олександр Вікторович	
УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНОГО ОТРИМАННЯ ПОРІВНЯЛЬНИХ ЗРАЗКІВ ШЛЯХОМ АЛГОРИТМІЗАЦІЇ ДІЙ СЛІДЧОГО (ОПЕРАТИВНОГО ПРАЦІВНИКА)	282
Юнку Інна Іванівна	
ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК ЗІ ЗЛОМОМ	285
Янов Дмитро Миронович	
ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКВАРНИХ ІСЛАМСЬКИХ ПЕЧАТОК ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ МИСТЕЦТВОЗНАВЧИХ ЕКСПЕРТИЗ	293
Яроцкая Юлия Александровна	
УГРОЗИ БЕЗОПАСНОСТИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В КИБЕРПРОСТРАНСТВЕ	297

Наукове видання

**СУЧАСНІ ПИТАННЯ
КРИМІНАЛІСТИКИ,
СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

3 грудня 2020 року

Верстка – Т.В. Мартиненко

Підписано до друку 21.12.2020 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 18,01. Тираж 300. Замовлення № 1220-324.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (048) 709-38-69,
+38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.